

Ledningskurser

Utbildningar för personal i ledningsposition
inom hälso- och sjukvården

Institutet för Medicinsk Rätt AB

- Ditt juridiska stöd i medicinsk verksamhet -

Utbildningar för personal med författningsreglerat led

Ledningsbefattningar - författningsreglerade eller ej författningsreglerade

Ledningen av hälso- och sjukvården och tandvården utövas genom ett stort antal ledningsbefattningar där endast ett fåtal är författningsreglerade.

Till de icke författningsreglerade befattningarna hör bl.a. sjukvårdsdirektör, sjukhusdirektör, primärvårdsdirektör, divisionschef, områdeschef, klinikchef, vårdcentralchef, enhetschef m.fl.

Till de författningsreglerade befattningarna hör verksamhetschef, chefsöverläkare, medicinskt ansvarig sjuksköterska i kommunal hälso- och sjukvård och smittskyddsläkare. I regelverket finns ytterligare specifika befattningar med viktiga uppgifter t.ex. säkerhetsansvarig inom den tvångspsykiatriska vården. Men dessa är inte att jämföras med de egentliga ledningsbefattningarna.

Tusentals chefer med personligt ledningsansvar

Några exakta uppgifter om hur många verksamhetschefer, chefsöverläkare, medicinskt ansvariga sjuksköterskor och smittskyddsläkare som är verksamma inom ramen för den samlade medicinska och odontologiska verksamheten finns inte att få. Men när det gäller befattningarna verksamhetschef och chefsöverläkare inom den psykiatriska tvångsvården borde dessa uppgifter finnas i vårdgivarregistret.

Enligt bestämmelser i patientsäkerhetslagen och patientsäkerhetsförordningen ska dessa uppgifter finnas i det vårdgivarregister som finns hos tillsynsmyndigheten dvs. Inspektionen för vård och omsorg (IVO). Vid en kontakt med IVO hösten 2013 uppgavs att "det finns 20302 poster i vårdgivarregistret. Varje post är kopplad till en verksamhet, så det är alltså samma antal verksamhetschefer". Uppgift om chefsöverläkare saknas.

De grundläggande bestämmelserna

Enligt hälso- och sjukvårdslagen 29 § första stycket och tandvårdslagen (16 a §) "skall det finnas någon som svarar för verksamheten (verksamhetschef)." Av lagstiftarens kommentarer i förarbeten och Socialstyrelsens allmänna råd SOSFS 1997:8 framgår befattningens innehåll. Medan bestämmelserna för hälso- och sjukvården infördes 1 januari 1997 så infördes bestämmelserna i tandvårdslagen först 1 januari 2011.

För psykiatrin föreskrivs i paragrafens andra stycke att "ansvaret för ledningsuppgifter rörande den psykiatriska tvångsvården utövas av en läkare med specialistkompetens (chefsöverläkare)".

För smittskyddet föreskrivs i paragrafens tredje stycke att "ansvaret för ledningsuppgifter rörande isolering [- - -] utövas av en läkare med specialistkompetens (chefsöverläkare)".

För den kommunala hälso- och sjukvården gäller att den ska ledas av en verksamhetschef. Därutöver och specifikt för den medicinska säkerheten ska det enligt hälso- och sjukvårdslagens 24 § finnas en medicinskt ansvarig sjuksköterska. Kommunen kan enligt samma paragraf låta den rehabiliterande delen av verksamheten ledas av en fysioterapeut (sjukgymnast) eller arbetsterapeut.

För landstingens smittskyddsverksamhet föreskrivs enligt smittskyddslagen (2004:168) att smittskyddsverksamheten ska ledas av en smittskyddsläkare.

Våra ledningsutbildningar och supportavtal

De grundläggande bestämmelserna kompletteras av ett omfattande material bestående av lagstiftarens förarbetskommentarer, myndighetsföreskrifter, tillsynsbeslut och domar. Det är sammantaget fråga om en stor mängd information som dessutom är föränderlig.

ningsansvar inom hälso- och sjukvård och tandvård

Att respektive befattningshavare har en god kunskap om sitt ledningsansvar är avgörande för personal-, patient- och rättssäkerheten. Våra ledningsutbildningar har fokus på att klargöra och tydliggöra ledningsansvaret.

För varje verksamhetschef och inom den kommunala hälso- och sjukvården, för varje medicinskt ansvarig sjuksköterska/arbetsterapeut/sjukgymnast föreskrivs ansvar för "att författningsbestämmelser och andra regler är kända och efterlevs samt meddela behövliga instruktioner och direktiv för verksamheten". Ett viktigt, omfattande och krävande arbete.

För att förstå och tillämpa juridik krävs juridisk kompetens. Inom ramen för vår samlade verksamhet finns utbildningar, konsulttjänster och förlagsprodukter särskilt ägnade åt ledningsbefattningarna.

Genom utbildningen till **Juridisk assistent** kan framförallt verksamhetschefen få tillgång till juridisk kompetens inom sin egen verksamhet. Många verksamhetschefer har låtit sekreterare, sjuksköterskor m.fl. genomgå denna utbildning till stor nytta för verksamheten. Bland kursdeltagarna finns för övrigt också verksamhetschefer och medicinskt ansvariga sjuksköterskor. Läs mer om utbildningen på annan plats i denna folder eller på vår hemsida www.imrab.se.

Genom konsulttjänsten **Lilla Supporten** kan verksamhetschefer, medicinskt ansvariga sjuksköterskor/ arbetsterapeuter/sjukgymnaster och övriga ledningsansvariga få tillgång till medicinerättslig specialistkom-

petens genom våra jurister. Läs mer om denna tjänst på sidan 15 i denna folder eller på vår hemsida www.imrab.se.

Genom vårt elektroniska nyhetsbrev får ledningsansvariga löpande information både om grundläggande regler och aktuellt och nytt.

Genom vår tidning **Svensk Medicinsk Rätt** och våra handböcker bl.a. **Ledningsansvar i hälso- och sjukvård och tandvård (se nedan)** får ledningsansvariga m.fl. viktig information om gällande ansvarsförhållanden m.m.

Välkommen till oss och låt oss tillsammans säkra verksamheternas juridiska kompetens!

Ulf H Fröberg,
Chefsjurist IMR AB

Tidskriften Svensk Medicinsk Rätt

Ledningsansvar i hälso- och sjukvård och tandvård

Verksamhetschefens ledningsansvar

grund- respektive fördjupningskurs

Vi erbjuder olika utbildningar, i flera steg, som rör verksamhetschefsbefattningen. Varje utbildningsmoment omfattar två utbildningsdagar. Utbildningen inleds med en grundkurs som riktar sig till var och en som är verksamhetschef, oavsett verksamhetsområde. Därefter ges en fördjupningskurs där fokus ligger på de specifika krav på direktiv och rutiner som gäller inom all hälso- och sjukvård och tandvård. Utbildningen avslutas med specialinriktade kurser för olika verksamhetsområden där gränssnitt finns mot annan lagstiftning samt mot andra ledningsbefattningar, såsom t.ex. chefsöverläkare, medicinskt ansvarig sjuksköterska, verkställande direktör, föreståndare, rektor, m.fl. Om du inte har behov av hela utbildningen kan du givetvis välja att gå en eller flera av dessa steg, allt efter ditt utbildningsbehov.

Principskiss över utbildningsplanen

Moment 1

Grundkurs för Verksamhetschefer

Under det första utbildningsmomentet lämnas en redogörelse för det medicnrättsliga regelverkets konstruktion och tillämpning. Vi praktiserar i seminarieövningar kring juridiska frågor som rör din befattning och verksamhet. Du får en inblick i hur det juridiska systemet är uppbyggt, vilka författningar som styr hälso- och sjukvårdsverksamheten samt kunskap kring påföljds- och sanktionssystemen.

Moment 2

Fördjupningskurs för Verksamhetschefer

Under det andra utbildningsmomentet är avsikten att vi ska tillämpa kraven på rutiner och utforma dessa för att säkerställa verksamheten och tillgodose författningskraven. Vi redovisar också det tillsynssystem som du är underställd och diskuterar hur du kan möta en tillsyn och hur du bör vara förberedd för en oanmäld tillsyn. Mot bakgrund av att du har ett samlat ledningsansvar kan du möta ett flertal tillsynsmyndigheter såsom Arbetsmiljöverket, Datainspektionen, Läkemedelverket, Inspektionen för vård och omsorg m.fl.

Moment 3
OBS!
Endast på beställning

Specialkurs Verksamhetschef HVB

Specialkurs Verksamhetschef Tvångspsykiatri

Specialkurs Verksamhetschef Kommunal hälso- och sjukvård

Specialkurs Verksamhetschef Elevhälsa

Specialkurs Verksamhetschef Företagshälsovård

Specialkurs Verksamhetschef Tandvård

Specialkurs Verksamhetschef (Efter önskemål om inriktning)

Under det sista utbildningsmomentet tillämpas kraven på rutiner inom specifika verksamheter såsom HVB-verksamhet, tvångspsykiatri, företagshälsovård, skolhälsovård kommunal hälso- och sjukvård samt tandvård. Möjlighet finns att fokusera på andra medicinska specialområden, exempelvis ambulanssjukvård, hemsjukvård, förlossningsvård, demensvård, m.m.

Grundkurs för Verksamhetschefer

Dag 1	Dag 2
09:30 Samling, registrering och välkomstkaffe	09:00 Återkopplingar och tid för fördjupning
10:00 Det medicinerättsliga regelverket	Övningar, praktikfall och diskussion
Konstruktion, innehåll och tillämpning	10:00 Förmiddagskaffe
Förarbeten, rättspraxis, doktrin och tillsyn	10:30 Verksamhetschefens samlade ledningsansvar
12:00 Lunch	Administrativt och medicinskt ledningsansvar, likt och olik i olika slag av verksamheter
13:00 Hälso- och sjukvårdens/tandvårdens ledning	12:00 Lunch
Vårdgivare, verksamhetschef, personal	13:00 Trygghet i verksamhetschefsbefattningen
Uppgifter och ansvarsfördelningar	Viktiga och nödvändiga hjälpmedel, support m.m.
14:30 Eftermiddagskaffe	14:30 Avslutning
15:00 Verksamhetschefens ansvar	
Författningsreglerade uppgifter och övriga	
16:00 Avslutning	

Fördjupningskurs för Verksamhetschefer

Dag 1	Dag 2
09:30 Samling, registrering och välkomstkaffe	09:00 Återkopplingar och tid för fördjupning
10:00 Allmänna rutinkrav enligt Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd. Kraven på ett ledningssystem för kvalitet och patientsäkerhet, informationssäkerhet, m.m.	Övningar, praktikfall och diskussion
12:00 Lunch	Redovisningar av hemuppgifter
13:00 Riksdagens och regeringens krav på verksamhetschefen	Frågestund och diskussioner
Lagtexter och förarbeten, förordningar	Utrymme för klarlägganden och fördjupningar
Praktikfall, diskussion	10:00 Förmiddagskaffe
Förutsättningar och förslag till lösningar	10:30 Andramyndighetskrav på verksamhetschefen
14:30 Eftermiddagskaffe	Föreskrifter, allmänna råd och tillsynsbeslut
15:00 Socialstyrelsens krav på verksamhetschefen	Praktikfall, diskussion
Föreskrifter, allmänna råd och tillsynsbeslut	12:00 Lunch
Praktikfall, diskussion	13:00 Arbetsgivarens/vårdgivarens krav på verksamhetschefen
Förutsättningar och förslag till lösningar	Delegationsordningar, avtal och överenskommelser. Praktikfall, diskussion
16:00 Avslutning	14:30 Avslutning

Allmänt om kurserna:

Kurstillfällen: Se vår hemsida www.imrab.se för kurssterter!

Plats: IMR:s utbildningslokaler, Munkbrogatan 4, Gamla stan, Stockholm

Föreläsare: Ulf H Fröberg, chefsjurist vid Institutet för Medicinsk Rätt AB

Kursavgift: 14 995 kr exkl. moms och inkluderar för- och eftermiddagskaffe samt dokumentation.

Chefsöverläkarens ledningsansvar - inom psykiatrisk tvångsvård

LPT/LRV - innehåll, gränssnitt, delegeringar och ansvarsfördelningar

Kursen riktar sig till chefsöverläkare inom den psykiatriska tvångsvården och den rättspsykiatriska vården. Fokus ligger på ansvarsfördelningar gentemot vårdgivare, verksamhetschefer och övrig personal på vårdinrättningen. Stor tyngd läggs också på möjligheten att utöva tvång mot patienter.

Verksamhetschef

När det gäller den tvångspsykiatriska vården ställer lagstiftaren särskilda krav på ledningen.

Förutom att också denna verksamhet ska ledas av en verksamhetschef föreskrivs i hälso- och sjukvårdslagens 29 § andra stycket att "ansvaret för ledningsuppgifter rörande den psykiatriska tvångsvården utövas av en läkare med specialistkompetens (chefsöverläkare). Är verksamhetschefen inte en läkare med sådan kompetens, fullgörs dessa uppgifter av en särskilt utsedd chefsöverläkare".

Chefsöverläkare

Genom lagstiftarens kommentarer tillsammans med Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd klagörs gränssnitten mellan de båda ledningsbefattningarna.

Kursen som i första hand riktar sig till chefsöverläkare inom den psykiatriska tvångsvården, men också till läkare som tar på sig delegeringar enligt bestämmelser i LPT och LRV och verksamhetschefer inom psykiatrin, redovisar gällande regler och hur de är avsedda att tillämpas enligt lagstiftaren och tillsynsmyndigheterna.

Allmänt om kursen:

Kurstillfällen: Se vår hemsida www.imrab.se för kurssterter!

Plats: IMR:s utbildningslokaler, Munkbrogatan 4, Gamla stan, Stockholm

Föreläsare: Ulf H Fröberg, chefsjurist vid Institutet för Medicinsk Rätt AB

Kursavgift: 14 995 kr exkl. moms och inkluderar för- och eftermiddagskaffe samt dokumentation.

09:30 Registrering och välkomstkaffe

Presentation av utbildningen

- Utdelning och genomgång av kurslitteratur
- Aktuellt och nytt som rör den psykiatriska vården i allmänhet och tvångsvård i synnerhet

Etik och juridik reglerar den psykiatriska vården

- Etik och etiska regler – karaktär, innebörd och konsekvenser vid fel och brister
- Juridik och juridiska regler – karaktär, innebörd och konsekvenser vid fel och brister
- Likheter och olikheter

Psykiatri i det medicinsrättsliga systemet

- Det juridiska systemet – författningar, tolkningar, tillämpningar – och rättsvillfarelsrisken
- Olika juridiska discipliner och ansvarsslag (straffrätt, civilrätt, offentlig rätt)
- Ansvar och ansvarsfördelningar mellan psykiatriens olika aktörer och intressenter
- Mänskliga rättigheter och psykiatri
- Grundlagsskyddade rättigheter (integritet, självbestämmande) – innebörd och räckvidd
- Regleringen av frivillighet och tvång – tillåtet eller otillåtet – rättssäkerhet och sanktioner
- Förutsättningar för tvång

12:00 Lunch

13:00 Den psykiatriska vårdens ledning

- Vårdgivarens t ex landstinget eller annan – ansvar och ansvarsförhållanden
- Ledningsfunktionen verksamhetschef (motsvarande) och ansvarsförhållanden
- Ledningsfunktionen chefsöverläkaren och ansvarsförhållanden
- Kraven på de olika ledningsfunktionerna
- Kraven på vårdgivare
- Kraven på den tvångspsykiatriska verksamhets-chefsfunktionen och delegeringsregleringen
- Kraven på chefsöverläkarfunktionen och delegeringsregleringen

14:30 Kaffe

Regelverket om chefsöverläkarens ansvar i tvångspsykiatrisk vård

- Reformerna 1983 (HSL), 1991 (chefsöverläkare), 1997 (verksamhetschef) - bakgrund
- Chefsöverläkarens uppgifter och ledningen av den psykiatriska tvångsvården
- Gränssnittet mot verksamhetschef och andra ledningsfunktioner

Chefsöverläkarens ansvar för upprätthållande av ordning och säkerhet

- Olika säkerhetsperspektiv och krav – patient-säkerhet och rättssäkerhet
- Rutiner för ordning och säkerhet
- Rutiner för kvalitet och säkerhet

16:00 Avslutning

09:00 Chefsöverläkarens ansvar för beslut om tvångsvård

- Intagning på grundval av vårdintyg eller beslut av rätten
- Övergång från frivillig vård till tvångsvård (konvertering) Övergång mellan olika vårdformer – LPT/LRV eller frivilligvård – "utskrivningsklar"

Chefsöverläkarens ansvar för tvångsvården och samverkansåtgärder

- Krav på vårdplan och behov av stöd från socialtjänsten
- Krav på samråd med patient och närstående och sekretessförhållanden
- Beslut om behandlingen och rätten till tvångsvårdande åtgärder

10:00 Kaffe

Chefsöverläkaren och patientens vistelse inom eller utanför vårdenheten

- Förutsättningar för att hindra patienten att lämna vårdenhet och vårdinrättning
- Förutsättningar för frigång och permission samt återtaganden
- Rätten att använda tvång för vårdens egen del och gränser mot t ex polisen

Chefsöverläkaren och kravet att patienten inte skadar sig själv eller andra

- Förutsättningar för att bälteslägga – kortvarigt eller längre tid – och säkerhetskrav
- Förutsättningar för isolering och säkerhetskrav
- Förbjudna varor och produkter – och rätten till tvångsåtgärder - äganderättsförhållanden

12:00 Lunch

13:00 Tvångsvårdens upphörande

- Krav på kontinuerligt övervägande för ställningstagande och beslut
- Utebliven ansökan om förlängd tvångsvård eller vid beslut om rättspsykiatrisk vård
- Särskilda grunder t ex avvisning, utvisning, utlämning eller överlämnande
-

Chefsöverläkaren och patientens rätt till stödperson

- Krav på kontakter med patientnämnden
- Stödpersonens rättsliga ställning
- Förutsättningar för kontaktperson enligt socialtjänstlagen

14:30 Sammanfattningar och avslutningskaffe

15:00 Avslutning

Medicinrättslig grundkurs för medicinskt ansvarig sjuksköterska

Kursen vänder sig i första hand till medicinskt ansvariga sjuksköterskor (el. motsv.) som exempelvis har tillträtt befattningen nyligen och som vill kunna fullgöra sina skyldigheter utifrån en god medicinrättslig grund. Kursen kan dock också vara värdefull för den verksamhetschef som tillsammans med den medicinskt ansvariga sjuksköterskan delar ledningsansvaret inom en kommuns hälso- och sjukvård. Och den är givetvis öppen för den som har någon av dessa befattningar och som redan tjänstgjort kortare eller längre tid och som vill fördjupa och utveckla sin juridiska kompetens.

Tanken bakom utbildningen

I hälso- och sjukvårdslagen (1982:763) finns bestämmelser om ledningen av den kommunala hälso- och sjukvården.

Ledningsbefattningar och ledningsansvar

Under den kommunala nämnden (22 §) finns två lagreglerade ledningsbefattningar, dels verksamhetschef (29 §), dels medicinskt ansvarig sjuksköterska (mas) (24 § 1 st.). Möjlighet finns också att låta rehabiliteringen ledas av en medicinskt ansvarig arbetsterapeut eller sjukgymnast (mar) (24 § 2 st.)

Ansvarsfördelningen mellan ledningsbefattningarna framgår av förarbeten (regeringens prop. 1995/96:176) och SOSFS 1997:10.

Socialstyrelsen framhåller att "den medicinskt ansvariga sjuksköterskans uppgifter i kommunernas hälso- och sjukvård ställer krav på kunskaper om författningar och andra regler för kommunal verksamhet och om den kommunala organisationen, inbegripet den verksamhet som regleras av socialtjänstlagen.

Det är viktigt att den medicinskt ansvariga sjuksköterskan ges tillfälle att inhämta sådana kunskaper".

Socialstyrelsen fastslår att det "i den medicinskt

ansvariga sjuksköterskans ansvar ingår bl.a. att se till att författningsbestämmelser är kända och efterlevs, att det finns behövliga direktiv och instruktioner för sjukvårdsverksamheten samt att personalen inom kommunens hälso- och sjukvård har den kompetens som behövs med hänsyn till de krav som ställs på verksamheten".

Vidare konstateras att den medicinskt ansvariga sjuksköterskan "inte har något primärt ansvar för den individuellt inriktade vården av enskilda patienter men kan i överensstämmelse med vad som framgår av bestämmelserna i hälso- och sjukvårdslagen och åliggandeförordningen ingripa i enskilda fall och bestämma över vård och behandling".

Den juridik som reglerar den kommunala hälso- och sjukvården och patientsäkerheten är inte bara omfattande utan därtill dynamisk och föränderlig. Detta kräver i sin tur inte bara att den medicinskt ansvariga sjuksköterskan och i förekommande fall den ansvariga arbetsterapeuten eller sjukgymnasten för egen del ska ha god juridisk baskunskap utan också bra och ändamålsenligt system för tillgodoseendet av de krav som bl.a. ställs i SOSFS 1997:10.

I syfte att medverka till att de krav och mål som föreskrivs i de lagar och andra författningar som reglerar den kommunala hälso- och sjukvården har vi i samverkan med yrkesverksamma medicinskt ansvariga sjuksköterskor tagit fram programmet för dessa två utbildningsdagar.

Till kontinuerligt stöd för den medicinskt ansvariga sjuksköterskan (motsvarande) finns IMR:s Lilla supportprogram.

Dag 1

09:30 Samling, registrering, välkomstkaffe

10:00 Kommunens ansvar enligt socialtjänst- och hälso- och sjukvårdslagstiftningen. Regelverket och rättssystemet. Kraven på kommunen, organisationen och ledningen. Särskilt om verk samhetschef och medicinskt ansvarig sjuksköterska (motsvarande). Tillsynssystemet, organisation och myndigheter. lakttagelser och åtgärder.

12:00 Lunch

13:00 Det juridiska ansvaret bl.a. arbetsrätt, skadeståndsrätt, straffrätt m.m. Ansvarsfördelningar mellan vårdgivare (kommunen), verksamhetschef, medicinskt ansvarig sjuksköterska och kategorierna hälso- och sjukvårds- och socialtjänstpersonal m.fl.

14:30 Eftermiddagskaffe

15:00 Säkerhetsrisker och vårdskaderisker som framkommit i de reglerade anmälnings- och rapporteringssystemen. lakttagelser och åtgärder av bl.a. Datainspektionen, Socialstyrelsen, Justitieombudsmannen m.fl.

16:00 Avslut

Dag 2

09:00 Repetition och återkopplingar till dag 1. Utrymme för frågor och diskussioner som bl.a. kan röra förhållanden i den egna kommunen på "hemmaplan".

10:00 Förmiddagskaffe

10:30 Gränssnittet mellan befattningarna verksamhetschef, medicinskt ansvarig sjuksköterska och medicinskt ansvarig för rehabilitering. Delegationsordningar och författningsregleringen. Uppgiftsfördelningar av ledningsansvaret m.m.

12:00 Lunch

13:00 Den medicinskt ansvariga sjuksköterskans ansvar (skyldigheter) enligt författningar, rättsliga avgöranden och tillsynsbeslut. Utförligt författningsredovisning, kommentarer och praktikfall. Läkemedelshantering, informationshantering/överföring, journalföring, medicintekniska produkter m.m.

15:00 Kursavslutning

Allmänt om kursen:

Kurstillfällen: Se vår hemsida www.imrab.se för kurssterter!

Plats: IMR:s utbildningslokaler, Munkbrogatan 4, Gamla stan, Stockholm

Föreläsare: Ulf H Fröberg, chefsjurist vid Institutet för Medicinsk Rätt AB

Kursavgift: 9 950 kr exkl. moms och inkluderar för- och eftermiddagskaffe samt dokumentation.

Ledningsansvaret i smittskyddsverksamheten

Kursen riktar sig främst till smittskyddsläkare, verksamhetschefer och chefsöverläkare verksamma inom ramen för smittskyddsverksamheten. Inom ramen för vårdgivarens ansvar för smittskyddsverksamheten finns ett författningsreglerat ledningssystem med ledningsansvar fördelat på smittskyddsläkare, verksamhetschef och chefsöverläkare. Smittskyddslagstiftningen är omfattande med kopplingar till flera andra delar i hälso- och sjukvårdslagstiftningen, som bl.a. reglerar läkemedelshantering och dokumentation m.m.

Verksamhetschefen har ett "samlad ledningsansvar" med gränssnitt mot bl.a. chefsöverläkaren som ansvarar för ledningen av tvångsåtgärden isolering.

Smittskyddsläkare

När det gäller smittskyddsverksamheten ställer lagstiftaren särskilda krav på ledningen.

Det övergripande ledningsansvaret för ett landstings samlade smittskyddsverksamhet har smittskyddsläkaren. Enligt smittskyddslagen (2004:168) får smittskyddsläkaren "uppdra åt en erfaren läkare vid en smittskyddsenhet eller vid en infektionsklinik inom landstinget att fullgöra uppgifter som smittskyddsläkaren har enligt denna lag". Smittskyddsläkaren kan också "överlåta åt chefsöverläkaren att pröva frågor om tillstånd att tillfälligt vistas utanför sjukhusets område".

Verksamhetschef och chefsöverläkare

Förutom att också smittskyddsverksamheter ska ledas av verksamhetschefer föreskrivs i hälso- och sjukvårdslagens 29 § tredje stycket att "ansvaret för ledningsuppgifter rörande isolering enligt 5 kap. 1 § och tillfällig isolering enligt 5 kap. 3 § smittskyddslagen (2004:168) utövas av en läkare med specialistkompetens (chefsöverläkare). Är verksamhetschefen inte en läkare med sådan kompetens, fullgörs dessa uppgifter av en särskilt utsedd chefsöverläkare eller av en befattningshavare som förordnats enligt 5 kap. 24 § smittskyddslagen".

Till skillnad mot vad som gäller för chefsöverläkare inom den psykiatriska tvångsvården saknas bestämmelser i smittskyddslagstiftningen om chefsöverläkarens möjlighet att delegera chefsöverläkaruppgifterna till någon annan. I stället gäller att "landstinget får förordna någon inom hälso- och sjukvården legitimerad befattningshavare, som har tillräcklig kompetens och erfarenhet, att i chefsöverläkarens ställe fullgöra" chefsöverläkarens uppgifter.

Genom lagstiftarens kommentarer tillsammans med Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd klargörs gränssnitten mellan de olika ledningsbefattningarna.

Kursen som i första hand riktar sig till smittskyddsläkare, chefsöverläkare och verksamhetschefer men också läkare som genom delegeringar får ledningsuppgifter inom smittskyddet redovisar gällande regler och hur de är avsedda att tillämpas av lagstiftaren och tillsynsmyndigheterna.

Program

Dag 1

09:30 Samling och välkomstkaffe
10:00 Det juridiska regelverket och systemet
Regelverket om smittskyddsverksamheten
12:00 Lunch (ingår ej i avgiften)
13:00 Patientens rättsliga ställning
Vårdgivarens verksamhetsansvar
14:30 Eftermiddagskaffe
15:00 Smittskyddsläkarens ansvar
16:00 Avslut dag 1

Dag 2

09:00 Verksamhetschefens ansvar
10:00 Förmiddagskaffe
10:30 Gränssnitt till behandlande läkare
12:00 Lunch (ingår ej i avgiften)
13:00 Chefsöverläkarens ansvar
14:30 Gränssnitt till verksamhetschef
15:00 Kursavslutning

Allmänt om kursen:

Kurstillfällen: Se vår hemsida www.imrab.se för kurssterter!

Plats: IMR:s utbildningslokaler, Munkbrogatan 4, Gamla stan, Stockholm

Föreläsare: Ulf H Fröberg, chefsjurist vid Institutet för Medicinsk Rätt AB

Kursdagen genomförs i föreläsningsform med illustrationer i form av praktikfall och exempel.

Kursavgift: Avgiften är 14 995 kr (exkl. moms) och inkluderar dokumentation och tillgång till efterföljande rådgivning under tre månader.

När verksamhetschefen saknar medicinsk kompetens

Citaten nedan är hämtade ur det juridiska regelverket och förklarar vad som krävs för säkerställandet av patientsäkerheten inom verksamheten.

"Inom hälso- och sjukvård ska det finnas någon som svarar för verksamheten (verksamhetschef). Verksamhetschefen får dock bestämma över diagnostik eller vård och behandling av enskilda patienter endast om han eller hon har tillräcklig kompetens och erfarenhet för detta."

- När måste verksamhetschefen delegera enskilda arbetsuppgifter och till vem?

"Verksamhetschefen får uppdra åt sådana befattningshavare inom verksamheten som har tillräcklig kompetens och erfarenhet att fullgöra enskilda ledningsuppgifter"

"Verksamheten kan, och måste i vissa fall, mot bakgrund av sin kompetens uppdra åt annan att fullgöra enskilda ledningsuppgifter med stöd av 30 § HSL."

Författningstexterna till trots så ger dessa tillsammans med verkligheten upphov till ett flertal frågeställningar som måste få sin lösning:

- Vilka kompetenser och vilken erfarenhet krävs för att inneha befattningen?
- Vad är "tillräcklig kompetens och erfarenhet" för viss medicinsk verksamhet?
- Vad menas med att "uppdra" en ledningsuppgift och hur ska detta gå till?
- Vilket ansvar och vilken ansvarsfördelning gäller vid "uppdrag"?
- Måste "medicinskt ledningsansvar" alltid läggas på läkare?

Delegering av verksamhetschefens enskilda ledningsuppgifter

När lagstiftaren genomförde verksamhetschefsreformen, vilket skedde 1 januari 1997, så togs det tidigare kravet på att den ledningsansvarige för egen del ska ha medicinsk kompetens bort. Gällande krav är endast att det ska vara "någon" som har denna kompetens.

Det förekommer att en verksamhetschef helt eller delvis saknar egen medicinsk kompetens. Saknas egen medicinsk kompetens finns bestämmelser om delegering av enskilda ledningsuppgifter enligt hälso- och sjukvårdslagens 30 §. I fall att verksamhetschefen förvisso har medicinsk kompetens men frågan kan ställas om han eller hon har "tillräcklig kompetens och erfarenhet" aktualiseras även här bestämmelserna om delegering.

Delegering av enskilda ledningsuppgifter är inte på samma sätt som gäller för delegering av medicinska arbetsuppgifter detaljreglerat. Ändå föreskriver Socialstyrelsen i SOSFS 1997:8 att "verksamhetschef som uppdrar åt annan att fullgöra viss ledningsuppgift bör tydligt ange uppdragets omfattning och eventuella inskränkningar i uppdragstagarens befogenheter". Något som ställer sina särskilda krav.

Kursen som riktar sig till både verksamhetschefer och personer som tar på sig delegeringar av enskilda ledningsuppgifter redovisar reglerna och ger förslag på hur delegeringar kan utformas.

Program

09:30 Registrering, välkomstkaffe m.m.

10:00 Befattningen verksamhetschef. Regelverket. Samlat ledningsansvar. Förordnande eller tillsvidare. Plats och ställning i organisationen.

11:00 Ansvar. Författningsreglerade krav. Arbetsgivarens/vårdgivarens krav. Illustrationer. Verksamhetschefers kompetenser och erfarenheter m.m. Aktuell kartläggning.

12:00 Lunchuppehåll

13:30 Förhållanden till bl.a. CHÖL och MAS. Ansvarsförhållanden. Gränssnitt. Uppdrag och delegeringar. Formella krav. Reglering av uppdragen.

14:30 Eftermiddagskaffe

15:00 Ansvarsfördelningar. Delegering och/eller beordran. Exempel och praktikfall. Tillsyn och erfarenheter. Frågor och diskussion m.m.

16:00 Avslutning

Allmänt om kursen:

Kurstillfällen: Se vår hemsida www.imrab.se för kurssterter!

Plats: IMR:s utbildningslokaler, Munkbrogatan 4, Gamla stan, Stockholm

Föreläsare: Ulf H Fröberg, chefsjurist vid Institutet för Medicinsk Rätt AB.

Kursavgift: 3 975 exkl. moms, inkluderar för- och eftermiddagskaffe samt dokumentation.

”Inom hälso- och sjukvård ska det finnas någon som svarar för verksamheten (verksamhetschef). Verksamhetschefen får dock bestämma över diagnostik eller vård och behandling av enskilda patienter endast om han eller hon har tillräcklig kompetens och erfarenhet för detta.”

Ledningsansvaret i HVB

Tvådagars diplomerad utbildning om det juridiska ansvaret som åvilar ledningen på HVB-hemmen

Enligt socialtjänstförordningen avses med HVB "ett hem för vård eller boende inom socialtjänsten som tar emot enskilda för vård eller behandling i förening med boende". Verksamheten vid ett sådant hem berörs och regleras genom olika lagstiftningsområden. Till dessa områden hör i huvudsak förutom socialtjänstlagstiftningen också hälso- och sjukvårdslagstiftningen och arbetsmiljölslagstiftningen. Men där finns mer än så.

Det samlade regelverket innehåller bestämmelser med krav på att vissa ledningsbefattningar ska finnas och vilket ansvar som åvilar bl.a. föreståndare, verksamhetschef m.fl. Bestämmelser om föreståndares ansvar finns i socialtjänstlagstiftningen och om verksamhetschef i hälso- och sjukvårdslagstiftningen. Gemensamt för de båda ledningsbefattningarna är att de rymmer ett ledningsansvar. Vid brister i detta ansvar äventyras säkerheten för boende och personal. Den ledningsansvarige riskerar också juridiska sanktioner för egen del.

Dag 1

- 10:00 Samling, registrering och välkomstkaffe
- 10:30 Etik och juridik i HVB
- 11:15 Rättsregler, rättskällor och olika slag av ansvar
- 12:00 Lunchuppehåll
- 13:00 Socialtjänstlagstiftningen och HVB
- 13:45 Kravet på föreståndaren
- 14:30 Eftermiddagskaffe
- 15:00 Hälso- och sjukvårdslagstiftningen och HVB
- 15:45 Kravet på verksamhetschefen
- 16:00 Avslutning

Dag 2

- 09:00 Den boendes rättsliga ställning
- 10:00 Förmiddagskaffe
- 10:30 Dokumentation och sekretess
- 11:15 Tillsynen över HVB
- 12:00 Lunchuppehåll
- 13:00 Arbetsmiljölslagstiftningen och HVB
- 13:45 Arbetsrättslagstiftningen och HVB
- 15:00 Eftermiddagskaffe och avslutning

Allmänt om kursen:

Kurstillfällen: Se vår hemsida www.imrab.se för kurssterter!

Plats: IMR:s utbildningslokaler, Munkbrogatan 4, Gamla stan, Stockholm

Föreläsare: Ulf H Fröberg, chefsjurist vid Institutet för Medicinsk Rätt AB

Kursavgift: 14 995 kr exkl. moms inkluderar kaffe och dokumentation dock ej lunch.

Juridisk supporttjänst - om du har frågan har vi svaret!

Hälso- och sjukvården och tandvården bedrivs inom ramen för ett omfattande juridiskt regelverk. För den som har ett ledningsansvar gäller det att förstå och tillämpa bestämmelserna på av lagstiftaren och tillsynsmyndigheterna avsett sätt. Brist på egen juridisk kompetens och erfarenhet skapar inte bara bekymmer utan kan också leda till felaktiga tolkningar och tillämpningar.

Varför äventyra säkerheten för dig själv, verksamheten, medarbetarna och patienterna när vi finns till hjälp? Gör som många andra ledningsansvariga inom hälso- och sjukvården och tandvården - Bli abonnent på vår supporttjänst och låt oss ta hand om juridiken och vara ditt juridiska stöd!

Du har väl uppmärksammat att vi har förbättrat villkoren för dig utan att höja priset? Nu kan vi erbjuda dig ett års support med oss under en löpande tolv månadersperiod till samma pris som tidigare då supporttiden var begränsad till 10 timmar, nu utan tidsbegränsning!

Du behöver bara se till att du har ett kommunikationsmedel och 9 995 kr (exklusive moms) för att juridiskt säkerställa din verksamhet. Supporttjänsten innebär att du får rätt till rådgivning i vardagliga frågor angående tolkning av lagar och föreskrifter samt tillämpningen av dessa. Vi hjälper dig även att söka och tolka betydelsen av tillämpliga rättsfall och tillsynsbeslut för din verksamhet. För mer ingående frågor eller utredningar lämnar vi särskild offert.

Hur svårt kan det vara? - Inte alls för dig om du är abonnent! Teckna ditt abonnemang på www.imrab.se under "Juridisk Support".

Förutom juridisk support får du den årligen uppdaterade Medicinsk Författningsbok där vi samlar alla lagar och författningar kopplade till rättsområdet. Dessutom får du tidningen Svensk Medicinsk Rätt som kommer ut fyra gånger per år, det bästa sättet att hålla sig à jour med den senaste utvecklingen på det medicinerättsliga området!

Sagt om supporttjänsten:

En av dem som använder vår supporttjänst och är mycket nöjd med den är Marie Gülich, Medicinskt ansvarig på Humana Individ & Familjeomsorg, Baggium Vård & Behandling AB, inom Humana koncernen (Humana är ett av Sveriges största privata vård, assistans och omsorgsföretag).

- Med IMR:s specifika inriktning mot den lagstiftning som styr HVB-verksamheterna men också med det påtagligt ökade behovet av läkemedel till barn och ungdomar i HVB-hem har jag som utvecklings- och kvalitetschef och som medicinskt ansvarig känt behov av och haft förmånen att teckna den s.k. juridiska supporten hos IMR. Det har gjort det möjligt för mig att finna kunskap i området för att trygga hemmaplanen och kunna säkra den dagliga driften för personal och boende på ett säkert sätt utifrån det regelverk som gäller.

Den externa tillsynen av Inspektionen för vård och omsorg (IVO) och tidigare Socialstyrelsen i kombination med mitt egna företags interna tillsyner har ökat kunskapsörsten efter hur regelverket egentligen fungerar och hänger ihop. Detta har gjort att jag genomfört ett flertal kurser, utbildningsdagar och seminarier hos IMR, vilket gett mersmak och väckt intresse för att verkligen lära och förstå men framför allt att göra rätt så att ingen drabbas av men eller far illa p.g.a. av okunskap inom området medicinsk juridik. I kombination med en ökad egen kunskap och förståelse är den juridiska supporttjänsten ett mycket bra komplement i de situationer man behöver ett extra juridiskt stöd!

Du och din verksamhet står under tillsyn

Verksamheter inom hälso- och sjukvård- socialtjänst- samt tandvård är underställda en författningsreglerad tillsyn, en slags statlig myndighetskontroll. Om man så vill kan till tillsynskontrollen också hänföras den massmediala och den som sker genom patienters och närståendes m.fl. kontroll.

Alldeles oavsett slag kan kritik vara besvärande. Värre är det om den leder till kännbara konsekvenser i form av myndighetsåtgärder t.ex. åtal, viten, förbud och indragna tillstånd. Från och med 1 juni 2013 har tillsynsansvaret övergått till den då nybildade myndigheten Inspektionen för vård och omsorg (IVO) vilket man avsett ska stärka tillsynen ytterligare.

Statliga tillsynsmyndigheter

Bland de statliga tillsynsmyndigheterna finns Arbetsmiljöverket, Datainspektionen, Läkemedelsverket, IVO m.fl. Varje sådan tillsynsmyndighet har att bevaka ett visst författningsreglerat område. Exempelvis har Arbetsmiljöverket tillsyn över arbetsmiljölagstiftningen, IVO över hälso- och sjukvårds-, socialtjänst- och tandvårdslagstiftningen etc. I denna grupp kan också inräknas Justitieombudsmannen (JO) och Justitiekanslern (JK).

Kontakta oss!

Denna broschyr är tänkt som en allmän överblick av ditt ansvar som ledningsansvarig och vad vi kan erbjuda för att underlätta för dig i din yrkesroll. Om du har frågor kring detta eller våra erbjudanden, kontakta oss på imrab@imrab.se eller 08-731 50 55.

Du kan också gå in på www.imrab.se för att läsa mer eller beställa ett juridiskt supportavtal.